

ІНСТИТУТ СПРОЩЕНИХ СУДОВИХ ПРОЦЕДУР У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Петровський Андрій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ

Стаття містить узагальнення важливого для України досвіду правового регулювання інституту спрощених судових процедур у цивільному процесуальному законодавстві європейських країн. Охарактеризована сутність спрощеного провадження в цивільному судочинстві України як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок скорочення судових витрат; гнучких процедур, що знижують формалізацію цивільного судочинства і як спосіб скорочення бюджетних витрат для забезпечення функціонування судової системи в Україні з незворотним підвищенням ефективності судової системи.

Акцентовано на тому, що провідні країни світу намагаються максимально ефективно використовувати прискорені механізми розгляду справ, кожна окрема національна правова система впроваджує специфічні та особливі риси, характерні саме для цієї країни.

Зауважено, що в європейських країнах бракує єдиних критеріїв визначення малозначних (дрібних) справ. Так, в одних країнах ЄС визначається розмір позовних вимог, який не можна перевищувати (Латвія, Литва, Естонія, Німеччина), в інших – наводяться конкретні категорії справ, що відповідно до законодавства розглядаються як малозначні (дрібні) (Польща, Франція).

Встановлено, що країнами Європи здійснюється активний пошук оптимальних процесуальних засобів, здатних задовольняти вимоги швидкого, якісного, недорогого правосуддя. Механізм відправлення правосуддя не повинен створювати надзвичайних труднощів, а зміст правового регулювання інституту спрощених судових процедур має бути зрозумілим і доступним для сприйняття простими громадянами.

Зроблено висновок, що законодавство європейських країн щодо правового регулювання інституту спрощених судових процедур містить як положення, що можуть бути впроваджені у вітчизняне цивільне процесуальне законодавство, так і такі, що є абсолютно йому невластивими.

Ключові слова: спрощене провадження, спрощені судові процедури, прискорена процедура розгляду, малозначна справа, дрібна справа, позов, судові рішення, цивільне судочинство, міжнародний досвід.

Petrovskyi Andrii. The institute of simplified court procedures in the civil procedural legislation of European countries

The article summarizes the experience of legal regulation of the institute of simplified court procedures in the civil procedural legislation of European countries, which is important for Ukraine. The essence of simplified proceedings in the civil justice of Ukraine is characterized as a way to ensure access to justice by reducing court costs; flexible procedures that reduce the formalization of civil proceedings and as a way to reduce budget costs to ensure the functioning of the judicial system in Ukraine with an irreversible increase in the efficiency of the judicial system.

It is emphasized that the leading countries of the world are trying to use the accelerated mechanisms of cases as effectively as possible, each individual national legal system introduces specific and special features characteristic of that country.

It is noted that in European countries there is a lack of uniform criteria for determining insignificant (small) cases. Thus, in some EU countries, the size of the claims, which cannot be

exceeded (Latvia, Lithuania, Estonia, Germany), is determined, while in others, specific categories of cases are specified, which, according to the legislation, are considered as insignificant (small) (Poland, France).

It is established that European countries are actively searching for optimal procedural means capable of meeting the requirements of fast, high-quality, inexpensive justice. The mechanism of administration of justice should not create extraordinary difficulties, and the content of the legal regulation of the institute of simplified court procedures should be clear and accessible for perception by ordinary citizens.

It is concluded that the legislation of European countries regarding the legal regulation of the institute of simplified court procedures contains both provisions that can be introduced into domestic civil procedural legislation, and those that are absolutely not characteristic of it.

Key words: *simplified proceedings, simplified court procedures, accelerated review procedure, minor case, small case, lawsuit, court decision, civil proceedings, international experience.*

Гарантуючи судовий захист прав і свобод людини і громадянина (ст. 55 Конституції України [1]), держава забезпечує кожному можливість безперешкодно й ефективно відстоювати свої права шляхом звернення в установленому законом порядку до суду за захистом порушеного чи оспорюваного права, а також охоронюваного законом інтересу. Право на судовий захист є необмеженим і невідчужуваним правом. Право на доступ до суду впливає з п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [2], яка є частиною національного законодавства України (ч. 1 ст. 9 Основного Закону України) [1], тобто суди під час розгляду та вирішення справ повинні застосовувати конвенційні норми, до яких, зокрема, віднесено право кожного у визначенні його цивільних прав або обов'язків на справедливий публічний розгляд справи протягом розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону.

Прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу і НАТО потребує приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів. На сучасному етапі розвитку цивільного судочинства одним з найбільш актуальних є дослідження сутності процесів правової глобалізації, що потребує глибшого знання не тільки власного законодавства, а й законодавства, зокрема цивільного, зарубіжних країн.

Прийняття у 2014 р. Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [3] стало під-

ґрунтям удосконалення національного законодавства та сприяло імплементації відповідного міжнародного законодавства й законодавства Європейського Союзу.

Своєю чергою реформування цивільного судочинства з урахуванням потреб сучасного етапу розвитку суспільних відносин спрямоване на пошук нових і розвиток наявних механізмів вирішення правових конфліктів і суперечок, головним чином, спрощених проваджень та альтернативних способів вирішення спорів, що дозволяє досягти розумного балансу між процесуальною економією та збереженням традиційних, фундаментальних засад цивільного процесу.

Сучасний стан права, економіки, суспільства, що характеризується високим ступенем інтеграції національних порядків різних країн між собою, актуалізував потребу у вивченні та осмисленні досвіду найбільш розвинених держав з подальшою його адаптацією до умов України.

Інститут спрощених судових процедур тривалий час плідно досліджується зарубіжними фахівцями в галузі цивільного права (Christoph G. Paulus, Elwira Marszałkowska-Krześ, R. Fleiszar, P. Hennessey, JanKarol Wiegner, Janusz Jankowski, X.A. Kramer, M. Malczyk, Małgorzata Manowska, J. May, V. Rijavec, E. Silvestri, V. Vebruite, B. Yngvesson), а також вітчизняними вченими-процесуалістами (такими як Ю. Білоусов, С. Бичкова, В. Бобрик, С. Васильєв, Ж. Васильєва-Шаламова, Г. Гембар, В. Грига, А. Грушицький, Б. Гулько, К. Гусаров, О. Захарова, І. Ізарова, О. Колісник, А. Колос, В. Комаров, Л. Кондрат'єва, Д. Король, Т. Коротенко, С. Кравцов, В. Кройтор, А. Лесько, Ю. Навроцька,

Н. Панич, Ю. Притика, Н. Сакара, Л. Сапейко, Р. Сопільник, В. Тертишніков, О. Ткачук, М. Тітов, О. Угриновська, С. Фурса, К. Царєгородцева, О. Циркуненко, Л. Швецова, М. Штефан, В. Ярков, І. Ярошенко та ін.).

Правове регулювання спрощеного провадження у європейських країнах залишається маловивченим у межах вітчизняних досліджень, незважаючи на зростання інтересу до вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання інституту спрощених судових процедур.

Доктринальні розробки цих учених мають вагомий науковий цінність. Водночас окремі проблемні аспекти спрощеного провадження спонукають до подальшого вивчення досліджуваного питання та вироблення правових позицій щодо підвищення дієвості інституту спрощених судових процедур у цивільному процесі України.

Для подальшого реформування інституту спрощених судових процедур у цивільному процесі України необхідно враховувати досвід функціонування, в тому числі й правового регулювання, відповідного інституту у цивільному процесуальному законодавстві європейських країн, що і становить мету статті.

Спрощені механізми судового розгляду у цивільних справах сягають своїм корінням Стародавнього Риму, коли почали формуватися легісакційні, формулярні та екстраординарні процедури. Проте у сучасній інтерпретації правова природа спрощених процедур цивільного судочинства з урахуванням причин та умов, викладених у процесуальних правилах, характеризується тим, що відповідна категорія справ оцінюється за особливими правилами, які передбачають: скорочені терміни розгляду справи; прийняття рішення суду в короткі терміни; відсутність певних механізмів оскарження остаточного судового рішення або спрощення самого механізму оскарження разом з іншими процедурами; швидке виконання судового рішення та ін.

Спрощене провадження в цивільному судочинстві України науковці розглядають як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок скорочення судових витрат; гнучких процедур, що знижують формалізацію цивільного судочинства, і як

спосіб скорочення бюджетних витрат для забезпечення функціонування судової системи в Україні з незворотним підвищенням ефективності судової системи [4, с. 45].

З метою розвантаження судової системи провідні країни світу намагаються максимально ефективно використовувати прискорені механізми розгляду справ, кожна окрема національна правова система впроваджує специфічні та особливі риси, характерні саме для цієї країни. Розглянемо детальніше досвід європейських країн щодо організації процедури спрощеного провадження та можливості його імплементації у цивільний процес України.

Очевидно, що дослідження будь-якої науково-практичної проблематики буде більш плідним, якщо в процесі такої діяльності приділити увагу не тільки вітчизняному законодавству та практиці його застосування, а і сучасним досягненням науки і практики зарубіжних країн.

Французький правознавець Марк Ансель вказував, що вивчення зарубіжного досвіду відкриває перед юристом нові горизонти, дозволяє йому краще пізнати право своєї країни, бо специфічні риси цього права особливо чітко виявляються в порівнянні з іншими системами. Порівняння здатне озброїти юриста ідеями та аргументами, які не можна отримати навіть у разі дуже хорошого знання тільки власного права [5, с. 933–935].

Поділяючи думку вітчизняних науковців, зазначимо, що процес запозичення зарубіжного досвіду умовно можна поділити на кілька етапів:

- 1) збирання інформації щодо досвіду окремої держави або групи держав;
- 2) аналіз з метою виявлення позитивних і негативних сторін певної моделі, поширеної в іншій країні (країнах);
- 3) встановлення ступеня прийнятності такої моделі для України;
- 4) вироблення наукових засад, методичних рекомендацій щодо запровадження такого досвіду в Україні;
- 5) реалізація моделі на практиці з постійним науковим супроводженням, спостереженням за станом «приживлення» інновацій на вітчизняній ниві [6, с. 66–67].

Отже, насамперед варто створити підґрунтя для наукових досліджень і запровадження зарубіжного досвіду правового

регулювання інституту спрощених судових процедур у цивільний процес в Україні.

На міжнародному рівні в межах права Європейського Союзу (далі – ЄС) правовому регулюванню інституту спрощених судових процедур приділяється значна увага. Нині інститут спрощених судових процедур закріплений як на рівні законодавства ЄС, так і на рівні права окремих країн-учасниць ЄС. Варто вказати, що судові процедури ЄС мають транснаціональний характер, тому що призначені для вирішення справ між особами різних держав-учасниць ЄС. У ЄС з 1 січня 2009 р. діє Регламент Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу № 861/2007 від 11 липня 2007 р. (далі – Регламент № 861/2007), де як альтернативу стандартному судовому процесу розгляду справ у країнах ЄС закріплено процедуру розгляду дрібних позовів – The European Small Claims Procedure (ESCP). Регламент № 861/2007 має чітку структуру і складається з чотирьох розділів, що містять 29 статей, а також чотирьох додатків з формами, спрямованими на стандартизацію здебільшого письмових проваджень з вирішення дрібних справ щодо форми позову (А); прохання суду чи органу заповнити та/або виправити форму позову (В); форму відповіді суду (С); рішення в Європейській процедурі вирішення дрібних спорів (D) [7].

Відповідно до Регламенту № 861/2007 під спрощену судову процедуру ESCP підпадає вирішення цивільних і господарських позовів міжнародного характеру, ціна яких спочатку не перевищувала 2000 євро (не включаючи відсотки, витрати та видатки), а надалі у 2015 р. положеннями ч. 1 ст. 2 (зі змінами) Регламенту № 861/2007 встановлено обмеження розміру позовних вимог до 5000 євро на час отримання судом заяви встановленої форми (без урахування відсотків, витрат і видатків) [8].

Метою процедури ESCP є швидке досягнення взаєморозуміння шляхом дотримання конкретних часових обмежень, встановлених для різних етапів процедури. Обмеження витрат також є важливою метою, і на суд покладається обов'язок забезпечити, щоб присуджені витрати не були непропорційними вартості позову [9, с. 261].

Отже, головною метою ESCP є надання громадянам ЄС швидкого та зручного доступу до правосуддя. Нині низка положень Регламенту № 861/2007 впроваджені в національне законодавство держав-членів ЄС. У більшості країн-членів ЄС уже тривалий час застосовується спрощений порядок розгляду дрібних спорів (small claims) або малозначних справ, що регулюється національним цивільним процесуальним законодавством. Під малозначністю позовів у процесуальному законодавстві розуміється відносна нескладність цієї категорії справ, а зовсім не ціна позову (ціна позову, за якої допускається застосування спрощеного порядку розгляду справи, залежить від категорії справи) [10]. З огляду на це спрощені судові провадження засновані на малозначності й використовують вказівку на певні категорії справ.

Варто зауважити, що мета запровадження процедури розгляду малозначних справ у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК) відмінна від мети процедури ESCP, і передбачає розвантаження суддів під час здійснення ними правосуддя. Так само відрізняються і критерії розгляду цивільних справ.

Так, у порядку процедури ESCP – це будь-які транскордонні цивільні або ж господарські спори з дрібною сумою позовних вимог (ціна не повинна перевищувати 2000 євро, не враховуючи відсотки за користування чужими грошовими коштами, судові витрати та інші видатки, пов'язані з розглядом справи) (ст. 2 Регламенту № 861/2007) [7].

Цивільним процесуальним кодексом України (ч. 6 ст. 19) закріплено такі критерії малозначності справ, як:

1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує двісті п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

3) справи про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки

(пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, якщо такі вимоги не пов'язані із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства);

4) справи про розірвання шлюбу;

5) справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [11].

Відповідно до ч. 7. ст. 19 ЦПК України окреме провадження призначене для розгляду справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов для здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав [11].

На рівні національного законодавства європейські країни по-різному визначають категорії справ, які належать до малозначних, в основу такого визначення закладено також суму позовних вимог.

Особливості розгляду справ окремого провадження врегульовано спеціальним розділом ЦПК, наприклад у ЦПК Латвії це Розділ 30 «Розгляд окремих категорій справ у письмовому процесі»; ЦПК Литви – Розділ XXIV «Спрощена процедура розгляду справи. Особливості судового процесу»; ЦПК Естонії – Розділ 11 «Непозовне провадження» Частини 48 «Загальні положення»; ЦПК Польщі – Розділ VII Книги 1 «Судова практика» Частини 1 «Провадження з встановлення фактів»; ЦПК Німеччини – § 495а (регулює провадження у справах малозначного характеру (на основі національного права) та глава 6 книги 11 (регулює європейські провадження у дрібних справах відповідно до Регламенту (ЄС) № 861/2007); ЦПК Франції – «Положення щодо окремих категорій справ»; ЦПК України – «Окреме провадження».

Цивільним процесуальним кодексом Латвійської Республіки [12] передбачено, що порушення та розгляд справи у спрощеному порядку, передбаченому Розділом 30 «Розгляд окремих категорій справ у письмовому процесі», допускається на підставі письмового позову, якщо основний борг або – за позовом про стягнення аліментів – загальна сума платежів

на день подання позову не перевищує 2500 євро.

Суд у порядку спрощеного провадження виносить судові рішення:

1) якщо відповідач повністю визнав позов і суд задовольнив його;

2) у разі заочного рішення, якщо суд задовольнив позов у повному обсязі;

3) спрощений порядок розгляду справ (ст. 194).

Справи у порядку спрощеного провадження суд розглядає за загальними правилами з дотриманням винятків, передбачених Розділом 30 «Розгляд окремих категорій справ у письмовому процесі». Положення цього розділу не торкаються Регламенту Європейського парламенту та Ради № 861/2007, за винятком випадку, зазначеного у ч. 2 ст. 250²⁷ ЦПК [12].

Позовна заява у спрощеному порядку складається за зразком, затвердженим Кабінетом Міністрів. Одночасно з направленням позовної заяви у спрощеному порядку відповідачу надсилається бланк пояснення із зазначенням строку подання письмового пояснення – 30 днів, рахуючи з дня направлення відповідачу позовної заяви у спрощеному порядку. Залежно від обставин та характеру справи документи, що додаються до позову, також можуть бути направлені відповідачу.

Суд додатково інформує відповідача про те, що неподання пояснення не є перешкодою для ухвалення рішення у справі, а також про те, що відповідач може клопотати про розгляд справи у судовому засіданні (ст. 250²¹).

Роз'яснення претензії у спрощеному порядку складається за зразком, затвердженим Кабінетом Міністрів.

Рішення у спрощеному порядку складається відповідно до вимог ст. 193 «Форма та зміст судового рішення» Кодексу, за винятком описової частини, в якій зазначається лише предмет позову, нормативні акти, якими керувалася сторона у справі, а також позовної та мотивувальної частини, в якій зазначаються лише нормативні акти, якими керувався суд. Суд виносить спрощене рішення протягом 14 днів. Клопотання подається до суду протягом 10 днів з дня винесення рішення у спрощеному порядку (день, коли рішення у спрощеному порядку розміщується в онлайн-системі).

Непідписаний запит щодо складання рішення у справі в порядку спрощеного провадження вважається неподаним і повертається заявнику. Клопотання про складання рішення, подане після встановленого строку, не приймається та повертається заявнику. Рішення про відмову у прийнятті клопотання про винесення рішення оскарженню не підлягає. Таке рішення має бути складене протягом 20 днів після закінчення строку подання заяви про складання рішення. Датою рішення вважається дата розміщення рішення в онлайн-системі.

На письмову вимогу сторони скорочене рішення або рішення, складене відповідно до змісту рішення, визначеного ст. 193 Кодексу, негайно надсилається стороні.

У разі призначення спрощеного порядку розгляду справ у судовому засіданні суд одночасно з викликом оголошує про те, що у разі неявки однієї зі сторін у судові засідання суд завершує розгляд справи в її відсутність і в найближчі 14 днів після оголошеної дати судового засідання призначає дату, коли рішення у спрощеному порядку буде доступне (ст. 250²⁶).

У судовому засіданні у разі спрощеного провадження суд визначає дату складання спрощеного рішення протягом найближчих 14 днів, коли спрощене рішення буде доступне в онлайн-системі. Дата, на яку рішення у спрощеному порядку є в онлайн-системі, вважається датою прийняття рішення у спрощеному порядку. У скороченому рішенні також зазначається дата, коли рішення, складене відповідно до змісту рішення, визначеного ст. 193 цього Кодексу, буде доступне в електронній системі, якщо сторона подала заяву про складання рішення.

У разі спрощеного провадження суд виносить рішення відповідно до змісту рішення, зазначеного у ст. 193 цього Кодексу, якщо сторона подає йому заяву про винесення рішення у письмовій формі. Клопотання має бути подано до суду протягом 10 днів з дня винесення рішення у спрощеному порядку.

Литовське цивільне процесуальне законодавство, що регулює розгляд справ у порядку спрощеного провадження, представлено Розділом XXIV «Спрощена процедура розгляду справи. Особливості

судового процесу» ЦПК Литовської Республіки і містить лише одну ст. 441 «Особливості процесу», де зазначено, що:

1. Справи про присудження грошових сум, що не перевищують 2000 євро, розглядаються за загальними правилами позовного провадження, за винятком випадків, передбачених цією статтею.

2. Якщо розмір позову не перевищує розміру, визначеного ч. 1 цієї статті, то суд, який розглядає справу, має право самостійно визначити форму і порядок розгляду справи. Справа розглядається в порядку усного провадження, якщо про це є клопотання хоча б однієї сторони.

3. У випадках, зазначених у ч. 1 цієї статті, суд постановляє ухвалу, яка повинна містити вступну та резолютивну частини, а також коротко викладені мотиви [13].

Отже, відповідно до ЦПК Литви суддя сам має вирішити: застосовувати чи не застосовувати спрощену процедуру розгляду справи, позовні вимоги в якій не перевищують встановленого розміру, чи розглядати справу в порядку загального провадження. Сторони спору не можуть самі вирішувати, як правильно організувати розгляд їхньої цивільної справи, що розглядається за спрощеною процедурою.

У ст. 475 «Неповозні справи» Розділу 11 «Неповозне провадження» Частини 48 «Загальні положення» ЦПК Естонії наведено перелік неповозних справ. Суд порушує неповозне провадження за власною ініціативою або на підставі заяви заінтересованої особи чи установи (ст. 476). Суд розглядає неповозну справу згідно з положеннями про позовне провадження з урахуванням особливостей, встановлених щодо неповозного провадження. Така справа може бути розглянута без проведення судового засідання та вирішена заочною ухвалою. Суд може заслухати учасника процесу особисто, зокрема, телефоном, або вважати достатнім для заслуховування позицію, подану особою особисто чи електронним способом, якщо, на думку суду, у такий спосіб можна достатньо оцінити дані та позицію, отримані від особи. Заслуховування особи та пов'язані з цим істотні обставини зазначаються у постанові, що закінчує процес.

Якщо провадження порушене лише на підставі заяви, вона може бути відкликана

заявником подібно до позову в позовному провадженні.

Суд протоколює процесуальні дії в позовному провадженні лише тоді, коли він вважає це за необхідне, і в обсязі, в якому він вважає це за необхідне. Заперечення за протоколом можуть бути подані у разі оскарження винесеного у справі дозволу (ст. 477).

Дозвіл у непозовній справі є постановою суду, яку не потрібно обґрунтовувати, якщо нею задовольняється заява і не обмежуються права жодного з учасників процесу. Постанова починає діяти та підлягає негайному виконанню незалежно від набрання законної сили починаючи з дня, коли її довели до відома особи, щодо якої постанову, відповідно до її змісту, винесено, якщо інше не впливає із закону (ст. 478) [14].

За загальним правилом ЦПК Естонії рішення за позовами з ціною до 600 євро не оскаржується. Апеляція може бути дозволена лише за рішенням суду.

Розділ VII Книги 1 «Судова практика» Частини 1 «Провадження з встановлення фактів» ЦПК Польщі передбачено як загальне позовне провадження, так і спеціальні провадження «окремих процедур», що застосовуються для розгляду конкретних категорій цивільних справ, наприклад справ про шлюбні чи трудові відносини. Окреме провадження визначено як особлива процедура або спеціальне судове провадження, надзвичайне провадження або особливий вид звичайного провадження. До Розділу VII ЦПК включено тринадцять підрозділів, що охоплюють ст. ст. 425–505³⁹. У межах так званих «прискорених проваджень» розглядаються дрібні спори, зокрема: платіжне доручення (Order for Payment Proceedings (ст. ст. 484¹–497)); письмове провадження (Writ of Payment Proceedings (ст. ст. 497¹–505)); спрощена процедура (Simplified Procedure (ст. ст. 505¹–505¹⁴)); Європейський судовий наказ про оплату (ст. ст. 505¹⁵–505²⁰); Європейська процедура вирішення дрібних спорів (ст. ст. 505²¹–505^{27a}); розгляд електронних платіжних вимог (ст. ст. 505²⁸–505³⁹).

У ст. 505¹ наведено перелік дрібних справ, що розглядаються у порядку спрощеної процедури і віднесені до юрисдикції районних судів (sądy rejonowe):

1) справи, що впливають з договірних відносин, з ціною позовних вимог до 20 000 злотих (4652 євро);

2) справи про сплату орендної плати за житло, збори, які сплачує орендар, та плата за користування житловим приміщенням, незалежно від суми позову [15, с. 36–52].

Згідно з ЦПК Німеччини (Zivilprozessordnung), інститут малозначних справ (Bagatellverfahren) регулюється § 495a (регулює провадження у справах малозначного характеру (на основі національного права) (Bagatellverfahren)) та главою 6 книги 11 (регулює європейські провадження у дрібних справах відповідно до Регламенту (ЄС) № 861/2007) [16].

Дрібним позовом визнаються позовні вимоги до 600 євро (§ 495a ЦПК) (без урахування відсотків та інших витрат). У разі перевищення розміру ціни позову спір підлягає перегляду за загальними правилами цивільного судочинства [17].

У Німеччині можна звернутися до національного суду, подати заяву в порядку провадження на підставі національного законодавства згідно з § 495a ЦПК Німеччини, а у разі виникнення транскордонного спору в межах ЄС можна скористатись правом подання заяви про вирішення дрібного спору відповідно до Регламенту (ЄС) № 861/2007 (на визначених законом підставах) [18, с. 120–133].

Німецький законодавець не обмежує сторони у способах і засобах донесення до суду своєї позиції. Національний суд має дотримуватись основоположних принципів процесуального права (наприклад, свідчення свідків чи експертів суд може отримувати як у письмовій формі, так і в телефонному режимі).

Апеляційне оскарження рішення суду у малозначних справах можливе, якщо суд першої інстанції допустив таке оскарження у своєму рішенні. Частиною 4 ст. 511 ЦПК Німеччини встановлено, що за позовами з ціною менше 600 євро апеляція не може бути дозволена.

Цивільний процесуальний кодекс Німеччини не містить спеціальних норм щодо можливості касаційного оскарження рішень суду у малозначних справах.

Отже, відповідно до цивільного процесуального законодавства Німеччини осно-

вним критерієм визначення дрібних справ є ціна позову.

Розділом «Положення щодо окремих категорій справ» ЦПК Франції (Code de Procedure Civile) [19] визначено перелік справ, що розглядаються у порядку спрощеного провадження. У Кодексі наявні чотири різні провадження, в яких можуть розглядатися дрібні справи. Справи, розмір позовних вимог у яких не перевищує 4000 євро, розглядаються за спрощеною процедурою, що передбачає подачу заяви секретареві суду (au greffe) в усній чи письмовій формі, який здійснює її реєстрацію. Заява має відповідати визначеним законодавством загальним вимогам звернення до суду та містити коротке пояснення підстав позову. Дрібним позовом визнаються позовні вимоги до 10 000 євро. З 1 червня 2016 р. діє нова додаткова спрощена процедура без судового провадження по справах з позовними вимогами до 4 000 євро. З 1 липня 2017 р. справи, ціна позову в яких не перевищує 10 000 євро, підсудні окружним судам.

Отже, досліджуючи правове регулювання інституту спрощених судових процедур у цивільному процесуальному законодавстві європейських країн, варто підсумувати, що в європейських країнах бракує єдиних критеріїв визначення дрібних справ, в одних країнах ЄС визначається розмір позовних вимог, який не можна перевищувати (Латвія, Литва, Естонія, Німеччина), в інших – наводяться конкретні категорії справ, що відповідно до законодавства розглядаються як малозначні (дрібні) (Польща, Франція).

Підсумовуючи, зазначимо, що у порядку спрощеного провадження в різних європейських державах розглядаються так звані дрібні справи, тобто позовна ціна у яких нижча за певну суму. Справи, що розглядаються у порядку спрощеного провадження, здебільшого обмежуються певними категоріями спорів.

Країнами Європи здійснюється активний пошук оптимальних процесуальних засобів, здатних задовольняти вимоги швидкого, якісного, недорогого правосуддя. Механізм відправлення правосуддя не повинен створювати труднощів, а зміст правового регулювання інституту спрощених судових процедур має бути зрозумілим і доступним для сприйняття простими громадянами.

Таким чином, законодавство європейських країн щодо правового регулювання інституту спрощених судових процедур містить як положення, що можуть бути впроваджені у вітчизняне цивільне процесуальне законодавство, так і такі, що є абсолютно йому невластивими.

Вивчаючи зарубіжний досвід і здійснюючи конструктивний аналіз підходів різних держав до правового регулювання інституту спрощених судових процедур, варто констатувати, що у світі за останні десятиріччя змінилися підходи до визначення природи і сутності цього інституту.

З огляду на суспільний інтерес до малозначних справ правове регулювання інституту спрощених судових процедур потрібно активно вдосконалювати з урахуванням міжнародного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (редакція від 1 січ. 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
3. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>.
4. Ткачук О. Спрощене провадження – новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. *Право України*. 2017. № 8. С. 44–48.
5. Ancel M. Utilité et méthodes du droit comparé. *Eléments d'introduction générale à l'étude comparative des droits. Revue internationale de droit comparé*. 1971. № 23 (4). P. 933–935.
6. Охріменко І.М. Компаративістика у дидактичному проектуванні процесу підготовки поліцейських. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Укра-*

їні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 17 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2016. С. 66–67.

7. Regulation (EC) No. 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure OJ L 199, 31.07.2007. P. 1–22. In force: This act has been changed. Current consolidated version: 14/07/2017. *EUR-Lex. Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32007R0861>.

8. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Amending Regulation (EC) No. 861/2007 of the European Parliament and the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure and Regulation (EC) No. 1896/2006 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure. Brussels, 19.11.2013. COM(2013) 794 final. 2013/0403 (COD). *EUR-Lex. Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0794:FIN:En:PDF>.

9. Kramer X.A. A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe. *The European Small Claims Procedure'. The XIII World Congress of Procedural Law*. The Belgian and Dutch Reports (Intersentia). 2008. P. 253–283.

10. Кондрат'єва Л. А. Інститут спрощеного порядку розгляду малозначних справ в країнах Європейського Союзу та в Україні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.) / редкол.: О.В. Щербанюк (голова), Л.Г. Бзова (відпов. секр.) та ін. Київ : Вид-во ВАІТЕ, 2020. С. 236–239.

11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV (редакція від 18 черв. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

12. Правові акти Латвійської Республіки. Цивільний процесуальний закон. *Закони LV*. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500>.

13. Civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX-743 (su pakeitimais, padarytais įstatymu 2010 m. rugsėjo 23 d. Nr. XI-1032). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/8194>.

14. Цивільний процесуальний кодекс Естонії від 20 квіт. 2005 р. RT I 2005, 26, 197, набрав чинності 01 січ. 2006 р. URL: <https://www.juristaitab.ee/sites/default/files/seaduste-tolked.pdf>.

15. May J., Malczyk M. European Small Claims Procedure and Its Place in the System of Polish Separate Proceedings. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2019. № 2 (3). P. 36–52.

16. MüKoZPO/Deppenkemper, 5. Aufl. 2016. ZPO § 495a. Rn. 3. *Beck-online. Die Datenbank*. URL: https://beckonline.beck.de/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoZPO_5_Band2%2FZPO%2Fcont%2FMuekoZPO%2EZPO%2Ep506%2Ehtm.

17. Rechtspflege. Zivilgerichte – Fachserie 10 Reihe 2.1. 2018. Statistisches Bundesamt (Destatis). 2019. URL: https://www.destatis.de/DE/Themen/Staat/Justiz-Rechtspflege/Publicationen/Downloads-Gerichte/zivilgerichte-2100210187004.pdf?__blob=publicationFile.

18. Панич Н.Ю. Малозначні справи згідно ч. 6 ст. 19 ЦПК України у порівнянні з § 495А ЦПК Німеччини і ч. 1 ст. 2 Регламенту (ЄС) № 861/2007: Чи вдалась реформа? *Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 23–24 листоп. 2018 р.) / за заг. ред. І. Ізарової, Р. Флейшара, Р. Ханік-Посполітак. Київ : Дакор, 2018. С. 120–133.

19. Code de procédure civile. Version en vigueur au 28 juillet 2023. Légifrance – le service public de la diffusion du droit. *Journal officiel de la République française (JORF)*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/>.